प्राचीन शंखरापुर नगर [सक्व दे (साँखु)] या मानचित्र

व

भावी शंखरापुर नगर [सक्व दे (साँखु)] या मानचित्र

Scan by : Rabin Shrestha

च्वमि :

प्रकाशमान

व्यवस्थापक :

प्रविन राज

पिकाक :

बज्रयोगिनी क्लब

बुद्धभक्त चित्रकार

सुर्जनारायण श्रेष्ठ

अमृत गुर्जु

प्राविधिक ग्वाहालि :

कृष्ण सायमि

मू : ३।- (स्वतका)

श्री

॥ श्री श्री श्री उग्रतारा वज्रयोगिनी शर्णः ॥

प्राचीन सक्व दे (शंखरापुरनगर) या ऐतिहासिक मानचित्रया छ्पुलू

कलीगत सम्बत् १८०१ सालं पलिस्था जूगु सक्व: दे:यात पवित्रगु जवगु शंखाकारे (दाहिन शंख आकार) बज्रयोगिनी देवीया आज्ञाकथं जोगदेव बज्राचार्यया तत्वावधाने दयेकूगु ख: धैगु बंशावली न्ह्यथनात:गु दु । जोगदेव बज्राचार्य गुंगु पुस्तायाम्ह गुर्जु ख: ।

भद्रकल्पया सत्येयुगे पंचरश्मी ज्वालाया रुपकया स्वंगू बारं प्रत्यक्ष जुया सकल प्राणीपिन्त दर्शन बिया: ब्रम्हाण्ड रक्षा यायेगु भाला कयाबिज्या:म्ह श्री श्री श्री प्रचण्ड उग्रतारा तारा बज्रयोगिनी देवी थ:गु प्रितीया निंतिं नापं जात्रा छगू दयेकेगु निंतिं स्वीनिता: लक्षणं सम्पूर्णगु पवित्रगु थाय् ल्यया सक्व: दे: दय्केब्यूगु ख: ।

सक्व देशे थौंतकनं चौलापून्ही कुनुनिसें च्यान्हू तक बज्रयोगिनी देवीया गद्दि थ:निपिनिगु जात्रा न्याय्का बयाच्वंगु दु । मूलम्ह बज्रयोगिनी देवीयात ल्याउँख्वा: माजु धका: नं धाई । वहे मूलम्ह थ:यात देगलेतुं बिज्याका कलीगत सम्वत् १८१८ सालंनिसें लुंयाम्ह बज्रयोगिनीदेवीया मूर्ति दय्का 'एकजटी बुद्धीमाता' नामाकरण याना गुंबिहारं (गुंबहालं) सक्व देशे बिज्याका: जात्रा न्यायेकूगु ख: । जात्रा याइम्ह बज्रायोगिनीदेवीयात 'म्हासुख्वा: माजु' धका: नं धायेगु या: । वसपोल देवीयात "नेपालया शिरोमणी" कथं नाला कयाबैच्वंगु दु । वसपोल देवी व चिमा: थ: नापं सिंहिणी, ब्याघ्रिणी, बशुन्धरादेविया जात्रा न्यायेका वयाच्वंगु थौंकन्हे ३२८२ (स्वद्व: व निस: व चय्निदं) दय्धुंकल ।

नेपालया शिरोमणी उग्रतारा बज्रयोगिनी देवी जात्रा यायेमा:गु सक्व देया ऐतिहासिक मानचित्रया छ्पुलु क्वय् च्वया त:कथं प्रस्तुत जुयाच्वंगु दु ।

१) गुँ (१) गुभा:गुं (गुंबिहार-मणिचूड पर्वत) उत्तर (२) थू गुं (पूर्व) (३) इता:गुं (दक्षिण) (४) सलंगुं (पश्चिम) (शरणखेल वन)

२) गुंगू ल्वहँया पाकु (परम्परागत महाबिहार)

१) शिद्धकुल महाविहार २) बज्रचक्र महाविहार ३) ज्ञानचक्र महाविहार ४) धर्मधातु महाविहार ५) धर्मचक्र महाविहार ६) गुणाकर महाविहार ७) जयनाकर महाविहार ८) हेनाकर महाविहार ९) कीर्तिपूर्ण महाविहार

३) गुंगू कुण्डल : १) रत्न कुण्डल २) धर्म कुण्डल ३) मणि कुण्डल ४) मान कुण्डल ५) गुणवान कुण्डल ६) पूर्णेन्दु कुण्डल ७) शितली कुण्डल ८) तारा कुण्डल ९) योग कुण्डल

४) गुम्ह नागराजा : १) अनन्त नागराजा २) पद्म नागराजा ३) तक्षक नागराजा ४) बासुकी नागराजा ५) शंखपाल नागराजा ६) कर्कोटक नागराजा ७) कुलिक नागराजा ८) महापद्म नागराजा ९) बरुण नागराजा

५) गुपू ल्वहँहिती : (पूर्व स्व:गु परम्परागत ल्वहँ हिती जक) (देशं दुनेपिने) :

१) जोगहिती (गुंबहाले)

२) छ्पू हिती

३) निपू हिती } (स्वपू हिती गुंबहाले)
४) स्वपू हिती

५) सिंगपू सत: हिती ६) द्वंगाहिती (दुगाहिती) ७) लांको हिती (सन्त्वा) ८) जयवली हिती (सांगाले) ९) सुपाली ख्य: हिती (भौध्वाखा)

६) खुशी देशं पिने चा:उला च्वंगु खुसी : १) मणिशैल खुसी (शैलजा / शैल व शालीनदी नापं नालंढी, नारायणी व नारी खुसी धका: नं धाइगु चलन दु ।) २) मनोहरा खुसी ३) कुमा: खुसी ४) अस: खुसी

७) फिंनिगु तीर्थस्थल : १) तारातीर्थ २) रत्नावती तीर्थ ३) धर्मवती तीर्थ ४) योगवती तीर्थ ५) तारावती तीर्थ ६) पूर्णवती तीर्थ ७) ज्वालावती तीर्थ ८) सामान्यवती तीर्थ ९) प्रमोद तीर्थ १०) बज्रमती तीर्थ ११) सीतावती तीर्थ १२) गुणवती तीर्थ

८) अष्टमातृका : (देशं पिनेयापिं जक) गंछिं द्य:पिं मध्ये देशय् लिक्क गुं सिधय् च्वंम्ह नापं गुम्ह ।) : १) महांकालस महालक्ष्मी देवी २) दथुमालास चामुण्डा देवी ३) शाधुश्मशानस ब्रम्हायणी देवी ४) उपश्मशानस रौद्रायणी देवी ५) वांदोलस वाराही देवी ६) इता:गुंस इन्द्रायणी देवी ७) सलंख्वा गुंस कौमारी देवी ८) इविचास वैष्णवी देवी ९) शरणखेलस सिंहिणी मुख्य

देशं दुनेया अष्टमातृका (गंछी द्य:) मध्ये छम्ह देशं पिने नापं गूम्ह:) : क) इलांत्वाले कुमारी देवी ख) सालखाध्वाखां पिने नीलकाजी चामुण्डा देवी ग) साहांगालस नील भैरव रौद्रायणी देवी घ) जां बहालस ङ) चलंखु त्वालस माहेश्वरी देवी च) सालखात्वालस श्वते भैरव ब्रम्हायणी देवी छ) ओंवहाल (धुंलाय्) इन्द्रायणी देवी ज) भौध्वाखास गणेश वाराही देवी झ) नारी खुसी सिथय् व्याघ्रिणी देवी ।

देशं दुनं व पिनंयापिं अष्टमातृका द्य:पिं छसीकथं स्वाना यंकेवले दाहिना शंखाकार जुया स्वीनितां लक्षणं सम्पूर्ण जुइ धैगु धापू दु ।

९) लिंगेश्वर महाद्य: : हिमवत् खण्ड महापुराण अनुसार सक्व दे: दुने व थुकिया ज:ख: (६४) ख्वीपेम्ह: लिंगेश्वर महाद्य:पिं मध्ये ८ म्ह मछिं दु : १) कागेश्वर महाद्य: २) मणिचुडेश्वर महाद्य: ३) जोगेश्वर महाद्य: (गुंबहाले) ३) नारायणेश्वर (लप्से) ५) ज्योतिलिंगेश्वर (सक्वे) ६) रत्नचूडेश्वर (तिचा: दह) ७) वागेश्वर महाद्य: ८) किलेश्वर महाद्य: (चांगू)

१०) दिप: (श्मशान) सक्व देया देशं पिने उत्तर दिशाय् खसी सिथय् तारतीर्थया स्वसं उपश्मशान दु । थ्व श्मशाने परापूर्व कालं निसें श्री ३ उग्रतारा बज्रयोगिनी देवी गंछि द्य:पिं नापं लय्तातां म्हिता बिज्याइगु थाय् ख: । थन गुंगू दिप संयुक्त जुयाच्वंगु दु । सक्व देया गुखल: जनजातीया सीम्ह (लाश) उइगु थाय् दु । सक्व देया दकले पुलांगु कात्य: गुथि थन दछिया निक: पूजा याना गुथि न्यायकीगु चलन दु १) कात्यगुथि २) सिकाकूगुथि

दिप (श्मशान) धैगु गुब्लेंहे बिसर्जन मजुइगु यज्ञशाला पवित्र स्थल ख: । थनया मूलम्ह देवी रौद्रायणी ख: ।

११) गां : कलीगत सम्वत् १८०१ सालं न्हय्गू गां छथासं मिले याना सक्व दे दयेकूगु ख: धैगु खँ इतिहासय् थथे च्वैता:गु दु–

याते कलीयुगे वर्षे शश्यकाशकरीमही
मासेच फाल्गुणे चैव तिथौ गौरी शितै शुभै
सप्तग्राम समुहित्वा शंखपुरो भविष्यति ॥

थथे १) नागाचां २) गुलिमा: ३) शाशं ४) च्ववही ५) गुदेख्वा: ६) पावना ७) गागल

थ्व न्हय्गु गां सम्मुच्चय याना सक्व दे दयेकूगु खः ।

१२) **सक्व** देशय् दुहाँ वयेगु च्यापु लँपु नं दु । लँपुया थःगु हे विशेषता दु ।

१३) ध्वाखा : १) यः ध्वाखा २) भौमचा ध्वाखा ३) न्ह्याय्मचा ध्वाखा ४) सी ध्वाखा ५) माघ व नारांचः ध्वाखा । थुपिं ५ गू जिर्णोद्वार व पुनः निर्माण जूगु ध्वाखा खः ।

थथे हे मेमेगु ध्वाखाया ल्याखं भग्नावशेष खनेदुगु व धापू दुगु ध्वाखाया नां थथे दु– १) लायकू ध्वाखा (इंल्ला त्वाले) २) असक्वे ध्वाखा ३) लांक्वः ध्वाखा ४) तल्जु ध्वाखा

१४) त्वाः सक्व देशे दुने च्यागू त्वाः दु– १) धुंलात्वाः (ढोंकर्ले त्वाः, घोनलात्वा) २) सालखाः त्वाः (साखाः त्वा) ३) चलंखु त्वाः (चर्कर्ले त्वाः चलांपाः त्वाः घलाखु त्वाः) ४) दुगाहिती त्वाः (द्वंगाहिती त्वाः) ५) सन्त्वाः (सोम त्वाः) ६) ईपाः त्वाः (इलंपा त्वाः) ७) ईल्ला (इन्ला त्वाः) ८) पुखुलाछी त्वाः

१५) बहाःबही : सक्वे च्यागू त्वालय् च्यागू मू बहाः दुसां गुंबहाःयात नं ल्याः खाना गुंगू बहाः धकाः न्हापां निसें धार्मिक पूजा आजा, बहाः पूजा, गुँलाबाजं थाना, यन्याः चाः हुइकीगु चलन दु– १) गुंबहाः (बज्रयोगिनी क्षेत्र) २) यथूबहाः (स्वांलाय्) ३) ओमबहाः (धोंलाय्) ४) दुच्छेबहाः (मूचुकय्) ५) वपि बहाः (साःखाय्) ६) नां बहाः (चलाखु व दुगाहितीया विचय्) ७) सुयःबहाः (लांक्वे) ८) कोबहाः (संत्वालय्) ९) मंसुबहाः (पुखुलाछी भिंद्योया ल्यूने)

१६) आदीबासी : सक्वः देः दुनेया आदीबासी नेवाः त खः । नियमपालन याना वयाच्वंपिं निवाल हे नेवाल जुया अपभ्रंशया रुपे थौंकन्हे 'नेवाः' जूगु खः । परापूर्वकालय्‌प लखं तोपुनाच्वंगु स्वनीगु (काठमाडौं उपत्यका) न्हय्‌क्वे हाकः व न्ह्यक्वे ब्याः दुगु नागह्रद पुखू खः । महामन्जुश्री धैम्ह महापुरुषं स्वय्‌नाय् पाखें लः चायका छ्वय् धुनेवं थुगु नागह्रद पुखूया अधिपति जुयाच्वंम्ह कर्कोटक नागराजा नापं सम्फौता याना स्वनीगःया दुने नितिनियम पालन यायेगु चलन दयेका बिज्यात धैगु खँ स्वयम्भू पुराण बंशावली व मणिचूड महात्म्य सफूस न्ह्यथना तैतःगु दु ।

सक्वः देशे दुने व पिनेया आदिबासी मध्ये सँय् (तामाङ) समुदाय नं थनया धुमारी चोक, पालुवारी, खोरीयागां, लम्सेफेदी पाखे दुसा पाहाँ कथं बर्मू, खँय् (ब्राम्हण क्षेत्री) समुदायन नं लिपा लिपाः वयाच्वंवःगु दु । सक्व देः मुक्कं नेवाः त जक दूगु थाय् खः ।

१७) घः (राजकुलो) : तारातीर्थ लाःगु मणिशैल खुसीया लः पना घः दयेका हया देशे दुने पिने फुकं थासय् लःधाः न्ह्यागु धलं चाःहुयेका तःगु दु । देशे दुने यापिं मनूतय्‌त सफा सुग्घर ज्या नापं बुँ, केबःयात माःगु सिंचाई व्यवस्था थुगु हे घःया लखं गाका तःगु दु । परम्परागत पुखुली तकं लः खाली मजुइकेगु व्यवस्था याना धलं स्वाना तःगु दु ।

पुलांपिं मनूतय्‌तगु धापू कथं तारातीर्थया पवित्र जल मनू सी त्यंगु अवस्थाय् अर्घ जलय् तैवले त्वंकेगु लागिं नं घः बाः न्ह्याका तःगु खः । थ्व घःयात राजकुलो धकाः धयावयाच्वंगु दु । थुकिया हाकः गुलि दु धैगु छुं आधिकारिक धापू ज्या ल्याः खानातःगु मरु । तर स्यें ल्स्वं ज्या यायेगु रिपोर्ट अनुसार थ्यंमथ्यं चार किलोमिटर धाइगु चलन दु ।

१८) स्वंगू परम्परागत उत्तरबाहिणी : देशे चाहिकातःगु घः पूर्व पश्चिम उत्तर दक्षिण प्यखेरं वाः वनाच्वंगु दुसां उत्तर पाखें न्ह्याः वना च्वंगु धःबाः वंगु थाय् यात पवित्र गंगा तीथं सरह उत्तरवाहिणी तीर्थ धाइगु चलन दु । १. फिसले तःखासी उत्तरबाहिणी तीर्थ २. साःखाय् ग्वरः ल्वहँ पाखे उत्तरवाहिणी तीर्थ ३. धलंक्वय् उत्तरबाहिणी तीर्थ

१९) पुखू : १. जवःगु कलस पुखू भौध्वाखाय् २. खवःगु कलश पुखू भौध्वाखाय् ३. पुखुलाछी यः पुखु ४. महायः पुखु (साःखा) ५) पलेस्वां पुखु स्वांला ६) पलेस्वां पुखू (बिजाः

पुखु धलंक्वे ७) दयुननी क्वापा द्यः पुखू।

२०) परम्परागत तुं (देशे दुनेया तोनेगु लःया श्रोत) :

धुंला त्वाः
१. स्वांला तुं
२. धुंला तुं
३. जोशी तुं
४. गुर्जु तुं (मू चुके)
५. गुंगूचुक तुं (भग्नावशेष)
६. गुंगू चुकया मेगु तुं (पूर्णयाछे चुके)

साल्खा त्वाः
१. बलंपुली तुं (भग्नावशेष)
२. वाफः तुं
३. कुंक्वाथः तुं
४. चुक तुं (भग्नावशेष) (दर्शन प्रधानया छे चुके)

(चलाखु त्वाः)
१. अप्पा चुक तुं
२. सिंधु चुक तुं
३. चलाखु तुं
४. धलंक्व तुं (भग्नावशेष)
५. क्वतुंचा तुं

सुन्टोल (सन्त्वाः)
१. दुगाहिती तुं
२. सन्त्वाले तुं
३. सांगाले तुं
४. तुंछें तुं
५. लाक्वे तुं
६. क्वबहाले तुं (अवशेष)

क्वाथे
१. तल्जु तुं
२. [illegible] तुं (चखुंकेव)
३. क्वाथः तुं (फल्चा लिक्क)

इपात्वाः
१. इपाः त्वाः तुं
२. तःचा तुं

पुखुलाछी त्वाः
१. इल्ला त्वाः तुं (हरिगोपालया छेँ चुके)
२. पुखुलाछी तुं
३. भिंद्यः ल्यूने चुके तुं,
४. नाय् तुं (अवशेष) मंत

अथेहे मेमेगु तुं चुके, बहाले, छेँया छेली, गल्ली इलाकाय् नं दयेफु। गनं छेँ दुना पाताः जुयाः ल्हानावंगु तुंत नं दयेफुनि। छाय्धाःसा नाय् तुं थौंकन्हय् ल्हाका छ्वया नं तर्कारी सयेकीगु केवः जुइधुंकल।

२१) परम्परागत प्यंगू ब्बू : दँय्दसँ काय अष्टमी कुनु देवी प्याखं ल्हुइकेमाःगु दबू व मेमेगु दबू

पुलां ब्बू : १. द्यः दबू (धुंला त्वाः) २. जन दबू (साखा त्वाः) ३. देवी दबू (चलाखुत्वाः) ४. लाय्कु दबू (इल्ला त्वाः)

मेमेगु ब्बू : ५. प्याखं दबू (धुंला ससूद्यः) ६. साःखा महादेके भिंद्यः दबू (निर्माण फ्रेण्डस् अफ सांखु) ७. प्याखं दबू (सांगाले)

२२) **चुक ननी (थौंकन्हेया प्रचलित नां)** : १. फिसचल चुकः २. नासःचुक (धुंला त्वाः) ३. गुंगू चुक (धुंला त्वाः) ४. मू चुक (धुंला त्वाः) ५) ननीचुक (धुंला त्वाः) ६. न्हूबहाननी चुक (साखात्वा) ७. नासः चुकः (साखात्वाः) ८. इहि चुक (बलंपुली) ९. धलंक्व चुक १०. सिन्धु चुक ११. दयु ननि चुक १२. नासः चुकः (पुखुलाछी) बहांले) १७. आगं चुक १८. नाय त्वाः चुक १९. नुगी त्वाः चुक २०. भगवान चुक २१. नारां चुक २२. ब्याः चुक २३. क्वतंचा चुक २४. साय्मि चुक २५. दल्ली चुक २६. मल्ली चुक २७. स्यार्वा चुक आदि जातीय, वर्गीय व बिनां कथं प्रचलित चूकः त यक्को यक्को दु।

२३) **ल्वहँ** : सक्व देया पुलांगु तजिलजिया म्हसिका चिंया रुपयऌ बनेदुगु ल्वहँत : १. भिंल्वहँ (थाय्थासय् दुवातय्) २. तपाः ल्वहँ (साखाः महादेके बनेगु लंपुइ) ३. ग्वरः ल्वहँ (

साखा त्वा: दुवातय् / सक्व देया इतिहास च्वया भपुइका त:गु ल्वहं धाइ) ४. जरु ल्वहं (थाय् थासय्, न्हापा न्हापा ल: मुंकीगु ल्वहंया ल: थल) ५. त्या: ल्वहं (त्वा: बाहाया किल्लाया रुपय् थुना थना त:गु) ६. पौ ल्वहं (ल्वहंपौ) किर्ती गाथा च्वयात:गु शिलापत्र/थाय्थासय् देगलय्, फल्वाय् हिती फुसय्, पुलां छेलीया अंगले) ७. ध: ल्वहं (देशय् दुनेया ध: तोपुना त:गु व जग: स्वना त:गु ल्वहं)

२४) क्य: : १. तिनां क्य: २. त:क्य: ३. सलंक्य: (शरण क्य:) ४) इता: क्य: ५. याल्मांज्व: क्य: ६. ससूक्य: (नारी) ७. सुपा: (ली) क्य:

२५) सत: : १. गुंबहाले सत: (थाय्थासय् मायलिं सत:, भ्वय् सत: भिक्षु सत:, दिपुली सत:) २. सिंगपू सत: ३. धुंला द्य: सत: ४. चलाखु द्य: सत: ५. इल्ला द्य: सत: ६. सन्त्वाले द्य: सत: ७. नवदुर्गा द्य: सत: ८. लाय्कू सत: (इल्ला) ९. धुंला सत: १०. वाफले सत: ११. नारी सत: १२. सा:खा सत: १३. भुईसत (धुंलामहादेके) १४. दुगाहिती सत: १५. भिंद्य: सत: (पुकुलाछ्री) १६. इपात्वा: सत: त्वा: (गणेद्य: चुलिंचू) १७. नारांद्य: सत: (नारी) १८. लक्ष्मीनारायण सत: (सा:खा उग्रपुस्तकालय) १९. इपात्वाले जुगी सत: २०. पुखुलाछ्री सत: २१. महाद्य:सत: (सा:खा जयशंकर भारोदत्त) २२. बलंपुली सत व मेमेगु

२६) फल्चा (परम्परागत फल्चा नापनापं लिपा निर्माण जूगु फल्चा समेतया ल्या: छगू छगू फल्चाया छगू छगू इतिहास दु– १. गुंबहाले भजन फल्चा २. माकाद्य: फल्चा (निगू) ३. स्वपूहिती फल्चा ४. देवा:चा फल्चा ५. क्वलागाले फल्चा ६. धुंलामहादेके फलचा (पेगूं भग्नावशेष जक ल्यं दनि) ७. स्वांला फल्चा (बशुन्धरा माजु तैगु) ८. फिस: फल्चा ९. च्याली गुथि फल्चा (भग्नावशेष), १०. लसकुस फल्चा (लोकेश्वर फल्चा) ११. पुकुलाछ्री फल्चा (पुखुसिथय् फल्चा व महाद्य: फल्चा) १२. लाय्कू फल्चा १३. इपात्वा: फल्चा (कृष्ण द्य: तैगु) इपात्वा:या जुगी फल्चा, महाद्य: फल्चा बसिमाक्वे (लांक्वे) १४. वसिमाक्वया ताहा: फल्चा १५. भौद्य: फल्चा १६. भौध्वाखा फल्चा (हितीगा: नापं) (भग्नावशेष) १७. मुस्यांपू फल्चा (तरवार स्यनीगु फल्चा), भग्नावशेष १८. जयबली फल्चा १९. सन्त्वा फल्चा २०. दुगाहित फल्चा, गणेद्य: फल्चा (दुगाहिती) २१. गाँईसी फल्चा (चलाखु) २२. महालक्ष्मी फल्चा (अजिद्य: नापं) २३. कोतंचा कल्चा २४. सा:खा फल्चा (कृष्ण द्य:तैगु थौंकन्हे हुलाक अड्डा) २५. पांय्ती फल्चा (थौंकन्हय् मन्त) २६. महाद्य: पुखु फल्चा (थौंकन्हय् मन्त) २७. मखंत्वा: फल्चा २८. सिपुली फल्चा, द्य: ध्वाखा फल्चा, सिकूचा फल्चा, कुसिचा फल्चा, धलंक्व फल्चा, नारी लँय् फल्चा, वांदा फल्चा, ध: सिथय् फल्चा (वादाले वनेथाय्), भिंद्य: फल्चा (नारी), धलं फल्चा (नारी), घाट फल्चा (नारी), सलंगु फल्चा, धुंलाय् ल्वहं देग: फल्चा (अवशेष जक) असक्वे फल्चा मेमेगु, नाय्त्वा: फल्चा, प्व:त्वा: फल्चा (थौंकन्हे बेपत्ता) थथे सार्वजनिक फल्चात बाहेकं थथ:गु छें फल्चा धाका: त:गु मेमेगु फल्चात यक्व हे दनि गुगु फल्वाय् गनं दापा खलं भजन याइसा गनं भजन खल: व मेमेगु सार्वजनिक उद्देश्यया लागिं ज्या कया वयाच्वंगु दु। भग्ना अवशेष तक हे सी मदयेक न्हना वने धुंकूगु मेमेगु यक्व हे फल्चात दु धैगु न्यनेदु।

२७. देग: व द्य: : सक्व दे दुनेपिने यक्व द्य: व देग: दु। स्वनीग:या चीधंगु दे ख:सां परापूर्वकालय् महानगरया रुपय् स्वनात:गु दे जुइगुलिं नापं लिपा लिपा: कला व संस्कृति ह्य:पिं मनूतेसं थ:गु इच्छा व कीर्तितयत थाय्थासय् द्य: पलिस्था याना देग: स्वनात:गु ल्या: यक्व दु।

१. बज्रयोगिनी (ह्यार्उंख्वा: माजु) सिंघिणी व्याघिणी नापं २. बज्रयोगिनी (म्हासुख्वा: माजु) सिंघिणी व्याघिणी नापं ३. जोगेश्वर (धवल चैत्य) चैत्य ४. जात्रायायेमा:म्ह चिभाद्य:

५. ससुद्यः ६. बाशुकी द्यः, ७. बसुन्धरा माजु, हेरुक व अचल जोगिनी नापं ८. महांकालभैरव (बटुक भैरव), गणेद्यः दक्षिणकाली व मेमेपिं गुंवहाले ९. अशोक चैत्य ४ गः १०. ल्वहँया चिभाद्यः १२ गः अलग दु । *(चिभाद्यःया त्याः अलग दु)*

सक्व देशय् दुने पिने : १. धुंला महाद्यः, २. साःखा महाद्यः (ल्वहँ देगः) ३. त्रिविक्रम वामनावतार ४. गणेद्यः ५. हनुमान ६. माधवनारायण ७. ससूद्यः ८. धवन्तरी ९. त्वाः गणेद्यः (धुंला) अष्टमातृका १०. ससूद्यः (धुंला) ११. महाद्यः (धुंला) १२. नासद्यः (धुंला) १३. अशोक चैत्य २ गः (धुंला) १४. करुणामय (लसकस फल्चा) धुंला १५. त्वाः गणेद्यः साखा १६. अन्नपूर्ण साखा १७. भिं ल्वहँ स्वेत भैरव ब्रम्हायणी साखा (अष्टमातृका) १८. कृष्ण द्यः (रामभ्रोपडी) १९. अजिद्यः चलाखु (अष्टमातृका) २०. त्वाः गणेद्यः चलाखु २१. विश्वरुप नारायण चलाखु २२. लक्ष्मिनारायण चलाखु २३. गीता मन्दिर चलाखु २४. अशोक चैत्य २ गः (जरुंल्वहँ तुं नापं) चलाखु २५. त्वाः गणेद्यः दुगाहिती २६. कृष्ण द्यः दुगाहिती २७. भिं ल्वहँ दुगाहिती २८. गर्भनारायण दुगाहिती २९. शिव पार्वती दुगाहिती ३०. विष्णु नारायण सन्त्वाः ३१. शिवपार्वती भिंल्वहँ सन्त्वा ३२. जयबली द्यः भिं ल्वहँ (अष्टमातृका) ३०. भौद्यः (अष्टमातृका) ३१. बसिमाक्व शिवपार्वती व मेमेपिं ३२. तल्जु देगः (क्वाथः) ३३. त्वाः गणेद्यः (इपाः त्वाः) ३४. नासंद्यः (इपाः त्वाः) ३५. नारांद्यः (नारांचुक सिमांतोपुम्ह) ३६. कुमारी (अष्टमातृका) इल्ला त्वाः ३७. त्वाः गणेद्यः व भगवती मेमेपिं इल्ला त्वाः ३८. शिवपार्वती इपात्वा व अर्द्ध नारेश्वर फल्चा ३९. भिंद्यः (पुकुलाछ्री त्वाः) व द्रौपदी ४०. त्वाः गणेद्यः ४१. महाद्यः ४२. अन्तलिंगेश्वर पुकुलाछ्री ४३. लिंगेश्वर पुकुलाछ्री ४४. मधवनारायण (बलंपुली नारांद्यः) ४५. नासचुक नासः द्यः ४६. ज्योतिर्लिंगेश्वर महाद्यः ४७. त्रिरत्न ४८. भुइजःसी नारांद्यः ४९. सक्वदेया दकले तःधिम्ह गणेद्यः ५०. ससूद्यः ५१. भिंद्यः ५२. कृष्ण द्यः ५३. तुल्सी नारांद्यः व मेमेपिं महाद्यः यक्व

६०. नारी भिंद्यः गणेश द्रोपदी सहित ६१. नर्मदेश्वर महाद्यः ६२. नारी ससूद्यः २ म्ह ६३ नारी गणेद्यः ६४. नारी हनुमानद्यः ६५. नारी सीताराम ६६. नारी सत्यनारायण ६७. नारी हनुमान ६८. नारी बद्रिनारायण ६९. नारी बाशुकी नाग ७०. नारी चन्द्रावती ७१. नारी व्याघ्रिणी (अष्टमातृका) गंछिं द्यः ७२. बांदाद्यः (अष्टमातृका) ७३. सिपुली भगवती (अष्टमातृका) ७४. त्रिदेवी (चलाखु)

स्वयम्भू चैत्याकार भगवान द्यः

स्वयं प्रकट जूम्ह द्यःयात स्वयम्भू धाइ । दकले न्हापा थःथःम्हं प्रकट जुया विज्याःपिं द्यःपिनिगु संयुक्त रुप यात चैत्य धकाःप दयेका तल । चैत्य छगले सम्पूर्ण ब्रम्हाण्डया देवी देवतापिं दै धैगु धापू दुसां मुक्कं छगः चैत्यले विश्व ब्रम्हाण्डया प्रतीक, पंचतत्वयाप्रतिक, पंचशक्तिया प्रतीक चिंया रुपय् मुख्य मुख्यपिं द्यःपिं न्याम्हः व देवीपिं न्याम्ह थये दै ।

द्यःपिं	*तारा देवीपिं*
१. वैरोचन भगवान	१. बज्रधात्वीश्वरी देवी
२. अमिताभ भगवान	२. पाण्डुरा देवी
३. अक्षोम्य भगवान	३. मामुकी देवी
४. रत्नसम्भव भगवान	४. लोचना देवी
५. अमोघसिद्धि भगवान	५. आर्यतारा देवी

सक्वय् थये देवदेवीपिंस संयुक्त जुइका तःगु चैत्यया त्या थये खः :

१. जोगेश्वर (धवल चैत्य धकाः नं धाइ) चैत्य (गुंवहाले) ल्वहँयाम्ह २. चैत्य भराड

(जात्रा याइम्ह) (लुँसियात:मह) गुवहाले ३. ल्वहँ चैत्य मेमेगु १२ ग: (गुवहालेजक) ४. भपुइकात:म्ह चैत्य ५. सॅय् चैत्य ६. स्वपूहिती च्वसं चैत्य ७. देवाचाय् चैत्य ८. स्वांलाय् जोगानन्द चैत्य ९. स्वांलाय् पूर्णहर्षमानन्द चैत्य १०. ग:सी चैत्य ११. नासचुक चैत्य १२. मूचुक चैत्य १३. दसुचुक चैत्य १४. दुच्छेबहा चैत्य १५. न्हूबहाननी चैत्य १६. साल्खा चैत्य १७. कोबहा: चैत्य १८. इपा: त्वा: नासचुक चैत्य

मेमेगु भग्वनावशेष चैत्य चुक ननी ब:ाले यक्व यक्व दनि । नापं फल्चा फल्चा पतिं, सत: सत: पति द्य: पिनिगु मूर्ति स्वना पूजा याना वयाच्वंगु । गुलिं गुलिं तनावने धुंकल ।

१९. दथुननी चुक बुद्ध भगवानया शालिक हे दुसा स्वापा द्य: नं दु । स्वा:पा: द्य: सक्वे थाय् थासय् लूगु दुसा संरक्षणया अभावं न्हनावना च्वंगु दु । सक्व दे न्हापा न्हापा शुद्ध बौद्ध धर्म प्रधान ख: । लिपा शंकराचार्य विध्वंश याये धुंका तिनी बुलुहुँ बुलुहुँ हिन्दु धर्मया प्रभाव ला: वंगु खनेदु । उकिं थौंकन्हे थनया जनजाति धर्म सहिष्णुताकथं बौद्ध व हिन्दूया समिश्रण धर्म हना वयाच्वंगु खनेदु ।

२८) **भ्वाला :** १. महाद्य: भ्वाला (फेदी) २. तक्की भ्वाला (नारी)

२९) **त्रिवेणी :** मांकाद्य: खुसी (जोगकुण्डल) (योग कुण्डल), स्वपूहिती खुसी, दथुयागु खुसी स्वपू खुसी छथासं ला:गु थासय् सक्वया त:धंगु त्रिवेणी तीर्थ कथं नालात:गु दु ।

ऐतिहासिक सक्व देशे बुने पिने किरांतकालीन सभ्यताया दसी

अशोक चैत्य

अशोक महाराजां थ: गुरु उपगुप्त भिक्षुया उपदेशं थ:म्हं कलिंगया लडाईमय् निरपराध मिसा मचा, ज्याथ, जिथी स्यानागु पापया प्रायश्चित स्वरुप नेपाल मण्डले (१०८) सच्छि व च्याथाय् चैत्य दयेका पाप मोचन यायेगु भ्वलय् सक्वय् नं व:गु प्रमाण स्वरुप दयेका त:ख:गु अशोक चैत्य सक्वय् दु । गुंबहाले निथाय्, धुंलाय् छथाय् व चलाखुइ छथाय् । थ्वैत धूर धका: नं धाइ ।

१. गुंवहालं– स्याउंख्वा: माजुया देपाय् जगती निथाय्
२. वंबहाले– धुंला त्वालय् द्य: दबू क्वसं
(करीव नीस्वसं दँ न्ह्य:यागु चैत्यया प्रतिक ख:)

३. ला बहाले– चलाखु त्वालय् जरुंल्वहँया ल्यूने तुं नापं माला स्वल धा:सा मेगु नं लुइके फै तिनी ।

महापुरुषतय्गु भ्रमण स्थल सक्व : १. मंजुश्री गुरु २. अशोक महाराजा ३. विरुपाक्ष ४. भगिरथ महाराज ५. धर्मादित्य (धर्माकर) ६. विक्रमादित्य (बिक्रम सेन) ७. शंकराचार्य ८. मानदेव ९. शिवदेव १०. प्रतापमल्ल ११. भाष्कर मल्ल १२. रणबहादुर शाहया महारानी व मेमेपिं

ऐतिहासिक स्वयम्बर स्थल : बज्रयोगिनी क्षेत्रे भृकुटीया संगचंग गम्पो नापं ऐतिहासिक स्वयम्वर जूगु थाय् ख: ।

थथे पौराणिक, ऐतिहासिक विशेषतां बिलिबिलि जा:गु सक्वदे (शंखरापुर नगर) केन्द्र याना भावि नगरपालिका दयेकेमा: धैगु थौं कन्हय्या इलं स्वा:गु आवश्यकता ख: ।

लिधंसा :

१. मणिशैल महावदान २. स्वयम्भू पुराण ३. लिंग पुराण ४. शिवपुराण ५. स्थलगत निरीक्षण भ्रमण व न्यनेकने याना ।

द्वविद्व क्षमा । थ्वैत सचेयाना तैदिसँ ॥

सुभाय् !

इति कलीगत सम्वत् ५१००, बिक्रम सम्बत २०५५, नेपाल सम्वत १११९ सन्चाले द:त:गु इलय् शुभम् ।

सक्वया बज्रयोगिनी व बिस्का जात्राया स्वापू

– प्रविणराज, सक्व

स्वनिगः दुने अथवा नेपाःया हे छगू तःधंगु जात्रा कथं सकसिनं न्यायेका वयाच्वंगु जात्रा खः ख्वप देया 'बिस्का जात्रा'। बिस्का जात्राया पूर्ण रुप 'बीसिकाः' जात्रा खः। थ्व बीसिकाः शब्दःया बिस्कं बिस्कं अर्थ दु। व अर्थ गथे धाय्‌वलय् बी माने ताहा अर्थात अजिङ्गर अले सिकाः माने मदयेधुंका अर्थात सीधुंकाः। वी सीधुंकाःया जात्रा न्यायेकीगु जूगुलिं थुकियात 'बिसिका' जात्रा धयातःगु खःसा थुकिया हे अपभ्रंश जुयाः बिस्का जात्रा जूवंगु खः। तर थौंकन्हय् विस्केट जात्रा अले बिस्काट जात्रा नं धायेगु याना हये धुंकल। थुगु 'बीसिका' जात्रा अथवा बिस्का जात्राया बारे छगू ऐतिहासिक वाखं दु।

न्हापा ख्वप देया लिच्छवीजुजु शिवदेवया पालय् किरांतीतय्‌सं छुं हे सुचं मब्युसें नीप्यद्वः सैनिक मुंकाः युद्ध याःवल। थथे आकाभ्काकां छुं हे योजना मदयेकं किरांतीतय्‌सं छक्वलं युद्ध याः वःगुलिं जुजु शिवदेवया छु याये छु याये जूगु खनाः राजपुरोहित शिवानन्द शर्मा जुजुयात हःपाः बिल। राजगुरु शिवानन्द शर्मा छम्ह सक्वया श्री बज्रयोगिनी देवी आराधना यानातःम्ह तःधंम्ह पण्डित व तान्त्रिक जुयाच्वन। अनं लिपा गुरु शिवानन्दं जाकि छम्हू मन्त्र यानाः जुजुयात बियाः धाल– आमु छगः जाकि म्हुतुइ तयेवं जि धुं जुयावये, छम्ह धुं निम्ह, निम्हं प्यम्ह, प्यम्हं माक्व (द्वःछिम्ह) धुं जुयाःलिं किरांतीत ब्याना छ्‌वयाबी। अले जि तान्त्रिक शक्तिं छम्ह जक धुं जुयाः छ्‌पिनि न्ह्यःने दं वयेवं आमु हे जाकिं कयेकाः बिज्याहुँ, जि हाकनं मनू तुं जुया वये। अनंलि राजगुरु शिवानन्द मुसुक्क न्हिलाः मन्त्र यानातःगु जाकि छगः म्हुतुइ तल, उधिमय हे अन धाः गथे अथे हे छम्ह निम्ह यायां छक्वलं द्वःछिम्ह धुं पिहांवल। अले ख्वपया सूर्यविनायक जङ्गलय् तसकं युद्ध जुल। किरांतीत इप्पांथिप्पां जुइक बिस्युं वन। उपिं युद्धय् वुत। थ्व लसताय् सक्वया बज्रयोगिनी द्यःयाथाय् पुजा आदि यानाः जुजुं उम्ह धुंयात न्हापा धाःथें तुं मन्त्र यानातःगु जाकिं कयेकल। धुं हानं मनू जुयावल। मनू वहे शिवानन्द पण्डित खः।

लिपा छेँय् वयेधुंकाः चाहिं पण्डित शिवानन्दया कलाः नररुपां थः जहानयात इनाप यात, 'छि धुं जुयाः क्यनादीगु ला स्वये हे धुन, आः अजिङ्गर जुयाः छक्वः क्यनाबिज्याहुँ।'

थः कलाः नररुपां थज्याःगु अजू चायापूगु खँ न्ह्याःगु खनाः राजगुरु शिवानन्दं धाल 'धुं ला जि देश रक्षाया निंतिं जुया तर वी (अजिङ्गर) छुया निंतिं जुइगु ? परोपकारया खास मतलब मदयेकं शक्ति छ्‌यले मत्यः। थथे यातकि शक्ति दुरुपयोग जुइ। उकिं छं नं थः भाःतया शक्ति दुरुपयोग जुइ कथं इच्छा याये मते।'

तर कलाःम्ह धाःसा माने मजू। पण्डित शिवानन्दं कलाःया खँ त्वाः ल्हाये मफुत। अले कलाःया इच्छा पूवंका बीगु बिचाः कथं शिवानन्दं जाकि छम्हु मन्त्र यानाः बियाः धाल– छं इच्छा कथं जि बी (अजिङ्गर) जुया वये, छं स्वये गातकिं आमु हे जाकिं जितः कयेका ब्यु, जि हाकनं मनू हे जुइ। अथे धयाः शिवानन्दं जाकि छगः म्हुतुइ तयाः उधिमय हे बी (अजिङ्गर) जुयाबिल। बी (अजिङ्गर) तसकं तःधिम्ह व ग्यानापुम्ह जुयावनाच्वन। थ्व खनाः कलाःम्ह थारान्हुल। वया जाकिं कयेकेगु बुद्धि हे मवल व ला भ्कन ग्यानाः बिस्युं वनाबिल।

बीया रुप कयाच्वंम्ह तान्त्रिक शिवानन्दयात धाःसा तःधंगु फसाद जुल। कलाःम्ह जाकिं कयेका मब्यूगुलिं व नं कलाःया हे ल्यू ल्यू वनाच्वन।

कला:म्ह नररुपां अ:ख: बिचा: याना: थ:त बी (अजिङ्गर) नं ल्यू वल धका: फन जक बिस्युंवन । बिस्युंवम्ह नररुपाया पर्सिच्च: ब्यनावल । पर्सि घय्सुइत बया: ल्हातिइ च्वंगु जाकि गन तये गन तये जुया: वं फुक्कं जाकि म्हुतुइ तुं तल, वयां लिपा व नं उघ्रिमय हे बी जुल ।

आ: जिमित सुनां मनू यानाबी धइगु चिन्ता कया: मिजंम्ह अजिंगरं न्हापां किरांतीत लिसें थ:गु तान्त्रिक शक्तिं युद्ध याना: स्वपदेया रक्षा यानागु लुमंका: जुजु शिवदेवं जकं छुं उपाय याइगु ख:ला धका: निम्हं लाय्कूपाखें वन ।

अथे आशाकुति जुया: निम्हेसिनं तुं लाय्कू सत्तिक्क च्वंगु ब्यलय् न्हिपनं जक चुया: लाय्कू स्वयेगु यानाच्वन । तर उमिगु आशा धा:सा सुनां नं थुइके मफु । आखिर तसकं निराश जुया: निम्हं अजिंगरतय्सं छन्हु आत्महत्या यानावन । उमिसं आत्महत्या यायेवं देशय् वा छ्त्तिं मवया: हाहाकार जुल । हाहाकार तच्वया वसेंलिं जुजु शिवदेवया थ: राजगुरु शिवानन्द लुमना वया: गुरुयात सतके छ्वल । तर अन गुरु शिवानन्द मदु धइगु संचा: व:गुलिं जुजु थ: हे वना: मालास्व: वन । माला स्व:बलय् अन अजिंगर घिसे जुयाच्वंगु पला:स्वांय् जक लुल । उखेंथुखें माला स्व:बलय् छें लिक्क तुं निम्ह अजिंगर सिनाच्वंगु लुल । व खना: जुजु शिवदेवया मतिइ वन ला:सा थुपिं निम्ह बी हे शिवानन्द व वया कला: जकं मखुला ? मेमेपिं तान्त्रिक व ज्योतिष स्यना स्व:बलय् खँ ख:गु हे जुयाच्वन । अनंलि लाय्कू त्य:नेया ब्यलय् तापाक्क च्वना: निम्ह बीतय्सं न्हिपनं जक चुया: लाय्कू पाखे स्वयाच्वंगुया कारण जुजुं थुइकाकाल । अले जुजु शिवदेवं नुग: मछिंकल– व मनू गुम्हेसिनं देशय् अपाय्धंगु आपत व:बलय् याक:चां हे रक्षा यात, वहे मनू थौं निसहाय जुया: सिनावन । अजा:म्ह गुणवान राजपुरोहितया लुमन्ती छगू जकसां उच्च थासय् तया: म्वाकातयेमा: धका: जुजु शिवदेवं निम्हत्यपु बीतय्गु प्रतीक स्वरुप वहे ब्यलय् गन इमिसं न्हिपनं जक चुया: लाय्कू स्वयेगु यात अन हे ब्यलय् य:सिं थना: निम्ह बी तय्गु पता: ब्वयेका: हानं स्व:थलेगु यात ।

थथे थौंया दिनय् राजगुरु तान्त्रिक शिवानन्दया निम्हत्यपू बी जुया: सिनावंगु न्हि लुमंका: वय्क:या योगदान म्हसीका: न्यायेकीगु नख:या नां ख: 'बीसिका: जात्रा ।'

अथे जूगुलिं हे जुइमा: सक्व देया चलाखु त्वालय् नं य:सिं थना: स्व:थलेगु चलन व परम्परा थौं तक नं दनि ।

भ्रीगु ध्व नेपा: गालय् अथे हे ऐतिहासिक पौराणिक महत्वया घटनायात कया: यक्व हनेगु याना वयाच्वंगु खनेदु । अथेहे सक्वय् नं चैत्र शुक्ल पुन्हिनिसें च्यान्हु तक श्री श्री श्री उग्रतारा बज्रयोगिनी देवीया जात्रा त:जिक हनीगु दु ।

(स्रोत : लोक बाखं 'बिस्का जात्रा')

सक्व देया च्यान्हू जात्रा थुगु कथं न्ह्याइ

१. **क्वाहाँ बिज्या** : गुँबहालं द्य:पिं म्हासुख्वा: माजु, सिंघिनी, व्याघ्रिनी व चीभा:द्य: सक्व देशय् बिज्याकिगु ।

२. **सून्यका** : फ्रासु लनिगु ।

३. **नख:** : देशवार दक्कोसिया भ्वय् न्याय्का नख: हनिगु ।

४. **मू-जात्रा** : द्य:पिं खतय् तया सक्व दे चा:हुइकिगु ।

५. **मू- भुज्या:** : कलिगत संवत् १८९८ निसें बज्रयोगिनीया आज्ञा कथं सक्व देशय् कुटि छुइ दैगु लसताय् जुजुपाखें भाइ भारदारत मुना पूजा याइगु ।

६. **धुं-भुज्या** : थ्व हे लसताय् रानीपाखें धुं-धुपाय् आदि पूजा ज्वलं ज्वना पूजा याइगु ।

७. **बौया:** : जात्राया लसताय् भूतप्रेततय्त भ्वय् नकिगु । बौ बिया भूतप्रेततय्सं गुबलें नं दु:ख मबिमा धका: कामना याइगु ।

८. **थाहाँ बिज्या** : शान्ति स्वस्ति होम याना: द्य:पिन्त सक्व देशं बिदाबाजि याना: गुँबहालय् बिज्याकिगु ।